

KPKT

**DASAR
KEBUN KOMUNITI BANDAR
KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN**

DASAR
KEBUN KOMUNITI BANDAR
KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN

DASAR KEBUN KOMUNITI BANDAR

KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN

DASAR KEBUN KOMUNITI BANDAR

- 7** Latar Belakang
- 11** Isu dan Cabaran
- 17** Objektif
- 21** Teras Dasar Kebun Komuniti Bandar
- 29** Jangkaan *Outcome*
- 33** Kesimpulan

GARIS PANDUAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

- 39** Pengenalan
- 40** Elemen Kebun Komuniti Bandar
- 42** Penglibatan Masyarakat dan Pengurusan Kebun Komuniti Bandar
- 44** Kesesuaian Kawasan Pembangunan Kebun Komuniti Bandar
- 50** Tatacara Pelaksanaan dan Susun Atur Kebun Komuniti Bandar
- 84** Komponen dan Keperluan Asas Kebun Komuniti Bandar
- 94** Amalan Pertanian Baik Kebun Komuniti Bandar
- 98** Aktiviti Sampingan Kebun Komuniti Bandar
- 101** Kebersihan dan Keselamatan Kebun Komuniti Bandar
- 104** Carta Alir Pelaksanaan Kebun Komuniti Bandar
- 107** Jenis Tanaman Kebun Komuniti Bandar

PERUTUSAN PERDANA MENTERI MALAYSIA

Dasar Kebun Komuniti Bandar (DKKB) yang dirangka ini bertujuan memperkasa komuniti bandar untuk mengoptimumkan tanah atau ruang persekitaran melalui aktiviti perkebunan. Dasar ini juga dilihat dapat menangani cabaran baharu berikutan kepesatan pembangunan, disamping mendokong komitmen Malaysia memenuhi Matlamat Pembangunan Lestari atau *Sustainable Development Goals 2030*, dengan mengintegrasikan elemen pembangunan ekonomi, perkembangan sosial dan pemuliharaan alam sekitar.

Dalam mendepani cabaran urbanisasi dan pertumbuhan populasi yang pesat, kerajaan melalui Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT) mempunyai agenda untuk memperkasa komuniti melalui pendekatan yang kreatif dan inovatif.

DKKB ini mengenengahkan strategi yang lebih praktikal dan berkesan untuk memastikan pendekatan tersebut dapat direalisasikan. Dalam konteks pemuliharaan alam sekitar, sumber semulajadi tanah yang semakin berkurangan memerlukan kerajaan untuk merangka pendekatan yang berupaya mengekalkan kehijauan alam sekitar sekali gus dapat menjana sumber makanan alternatif bagi kesejahteraan dan kelangsungan hidup masyarakat khususnya di bandar.

Semoga Dasar Kebun Komuniti Bandar yang diperkenalkan ini dapat membudayakan amalan kehidupan mampan dalam kalangan komuniti bandar seluruh Negara serta memberi nilai tambah kepada tuntutan norma kehidupan baharu yang sedang dilalui oleh rakyat. Pelaksanaan dasar ini juga diharapkan dapat menyokong pembangunan sosial dan ekonomi di bawah Rancangan Malaysia ke-12 dan Wawasan Kemakmuran Bersama 2030.

Terima kasih.

YAB TAN SRI DATO' HAJI MAHIADDIN BIN HAJI MD YASIN
Perdana Menteri Malaysia

PERUTUSAN MENTERI PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN

Assalamualaikum w.b.t dan Salam Sejahtera,

Penggubalan Dasar Kebun Komuniti Bandar (DKKB) merupakan satu pencapaian yang membanggakan buat Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT) dalam usaha untuk membudayakan aktiviti perkebunan komuniti dengan meluas ke seluruh negara. Matlamat utama dasar ini adalah untuk membangunkan kebun-kebun komuniti secara tersusun, sistematik dan mampan di kawasan bandar. DKKB berfungsi sebagai serampang dua mata kerana dapat memastikan pengurusan landskap yang efektif di seluruh negara, di samping memberi pelbagai manfaat kepada masyarakat bandar.

Amalan perkebunan yang disyorkan di bawah DKKB akan membolehkan komuniti bandar menikmati sumber makanan segar dan berkualiti. Bagi meningkatkan pengetahuan dan

kepakaran masyarakat mengenai aktiviti perkebunan, DKKB turut memupuk jalinan kolaborasi dengan pihak berkepakaran dalam kalangan organisasi kerajaan, swasta, mahupun Badan-Badan Bukan Kerajaan (NGO) serta individu. Ini juga membuka ruang untuk kerajaan menggalakkan amalan bercucuk tanam secara tersusun dan sistematik menggunakan pelbagai teknik perkebunan moden. Adalah menjadi harapan saya agar DKKB dapat diperluaskan bukan hanya di kawasan perumahan, tetapi juga di kawasan hijau terbiar, kawasan rizab infrastruktur, kawasan kemudahan masyarakat, kawasan rizab sungai dan kawasan komersial dan perindustrian di seluruh negara dengan memupuk jalinan kerjasama erat antara komuniti dengan pihak berkepentingan.

Di kesempatan ini, saya ingin mengucapkan tahniah kepada Jabatan Landskap Negara selaku peneraju penggubalan DKKB ini. Setinggi-tinggi penghargaan juga diucapkan kepada semua pihak jabatan dan agensi kerajaan seperti Kementerian Pertanian dan Industri Makanan (MAFI) dan Jabatan Pertanian Negara (DOA) yang telah banyak membantu KPKT dalam usaha menggubal DKKB. Ucapan terima kasih juga turut ingin saya zahirkan kepada lain-lain jabatan dan agensi kerajaan, Badan Bukan Kerajaan serta komuniti yang sama-sama menyokong pelaksanaan Dasar ini. Justeru, diharapkan dengan penggubalan DKKB ini dapat merancakkan aspirasi Malaysia untuk merealisasikan *sustainable livable cities*.

Terima kasih.

YB DATUK HAJAH ZURAIDA BINTI KAMARUDDIN
Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan

PERUTUSAN KETUA SETIAUSAHA KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN

Assalamualaikum w.b.t dan Salam Sejahtera,

Sejak penubuhannya pada tahun 1964 Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT) sentiasa mengorak langkah untuk maju ke hadapan bagi pemerksaan komuniti bandar secara menyeluruh dan inklusif. Dasar Kebun Komuniti Bandar (DKKB) ini diperkenalkan selari dengan peranan KPKT sebagai peneraju kemakmuran komuniti bandar dan persekitaran mampan. Aspirasi DKKB adalah mencari penyelesaian kepada cabaran proses urbanisasi yang pesat di kawasan-kawasan bandar, di samping menyumbang kepada pembangunan yang lestari bagi mendepani pelbagai cabaran perbandaran masa kini.

Pembangunan dasar ini telah mengambil kira serta menyokong dasar-dasar sedia ada seperti Dasar Landskap Negara, Dasar Perbandaran Negara, Dasar Pertanian Negara dan Dasar Komuniti Negara. Dokumen DKKB ini juga amat istimewa kerana ia turut disertakan dengan Garis Panduan Pelaksanaan Kebun Komuniti. Garis panduan ini disediakan sebagai rujukan kepada orang ramai untuk menjalankan aktiviti perkebunan secara selamat dan mematuhi peraturan yang telah ditetapkan oleh pihak berkuasa berkenaan.

Akhir kata, semoga DKKB dapat dimanfaatkan oleh semua pihak terutamanya komuniti sekali gus meningkatkan integrasi sosial dalam kalangan komuniti yang akhirnya melahirkan komuniti yang sejahtera dan berdaya huni.

Terima kasih.

DATUK ZAINAL ABIDIN BIN ABU HASSAN
Ketua Setiausaha Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan

Demonstrasi penanaman hidroponik kepada pelajar di peringkat sekolah rendah

Pelaksanaan kebun komuniti bandar yang sistematik menjadikan persekitaran perbandaran lebih menarik dan kondusif

Kebun komuniti

merupakan antara aktiviti yang pesat berkembang di seluruh dunia lebih daripada tiga dekad lalu. Secara amnya, tujuan komuniti terlibat dalam aktiviti perkebunan terutamanya di kawasan bandar adalah untuk kesihatan, rekreasi dan memperluaskan jaringan sosial.

Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT) telah menggerakkan program kebun komuniti sejak tahun 1997 menerusi Program Semai Indah yang telah dilancarkan oleh Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan pada ketika itu. Ia disusuli dengan pelancaran kebun tanaman makanan (*Edible Garden*) oleh isteri Perdana Menteri Malaysia yang ke-5 di Festival Antarabangsa Landskap dan Taman (LAMAN) pada tahun 2008.

Program kebun komuniti telah mengalami evolusi sejak tahun 1997, bersesuaian dengan keperluan dan kehendak semasa masyarakat. Program Bumi Hijau di bawah Dasar Keselamatan Makanan telah dilancarkan oleh Kementerian Pertanian dan Industri Makanan (MAFI) yang dahulunya dikenali sebagai Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani pada tahun 2005 dan diperkukuhkan pada tahun 2008 dengan konsep "Tanam, Ternak dan Makan Sendiri". Program ini mendapat sokongan KPKT untuk dilaksanakan di peringkat Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) melalui Pekeliling Ketua Setiausaha KPKT Bilangan 5 Tahun 2008.

KPKT mempergiatkan aktiviti kebun komuniti pada tahun 2013 melalui Program Rakan Taman bertujuan menggerakkan penglibatan komuniti secara sukarela dalam penyelenggaraan dan pengindahan taman di persekitaran kawasan perumahan di samping menjalankan aktiviti pertanian bandar.

Program Rakan Taman yang pertama telah dilancarkan di Alor Setar, Kedah oleh Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan. Pada Februari 2019, KPKT telah melancarkan Dasar Komuniti Negara. Dasar ini memberi fokus kepada usaha mendaya upayakan komuniti terutamanya yang mendiami kawasan perumahan berstrata di bandar. Susulan itu, KPKT seterusnya menggerakkan usaha dengan melancarkan aktiviti kebun komuniti oleh Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan dengan kerjasama MAFI di Program Perumahan Rakyat (PPR), Lembah Subang 2, Selangor pada 15 Ogos 2020.

“Peningkatan penglibatan masyarakat dalam menyemarakkan pembangunan kebun komuniti di bandar telah menyebabkan banyak kebun komuniti dimajukan dengan giat di kawasan perbandaran.”

Sehubungan itu, KPKT mengambil inisiatif membangunkan dasar dan panduan perancangan pembangunan dan pengurusan Kebun Komuniti Bandar bagi memastikan pembangunan kebun komuniti ini dapat dibangunkan dengan teratur dan sistematik.

Dasar-dasar seperti Dasar Landskap Negara, Dasar Perbandaran Negara, Dasar Pertanian Negara Ke-4 dan Dasar Komuniti Negara selari dengan hasrat kerajaan iaitu untuk menyokong pembangunan negara dengan melaksanakan pembangunan hijau melalui penggubalan Dasar Kebun Komuniti Bandar (DKKB) beserta Garis Panduan Kebun Komuniti Bandar.

Aktiviti amalan pertanian baik memupuk semangat kerjasama dan mewujudkan masyarakat yang sejahtera

Penanaman Sawi Keriting Hijau (Choy Sum) di kawasan lapang terbiar

Japanese Sweet Potato (Satsumaimo) - Ipomoea batatas

Pembangunan pesat di kawasan perbandaran dan pinggir bandar menyebabkan kawasan dan ruang hijau semakin berkurangan. Kawasan lapang bagi tujuan rekreasi dan aktiviti sosial juga adalah terhad dengan penggunaan ruang yang tidak optimum. Dalam pada itu, terdapat pelaksanaan kebun komuniti yang tidak diuruskan dengan sistematik yang menyebabkan persekitaran perbandaran menjadi kurang menarik dan tidak kondusif.

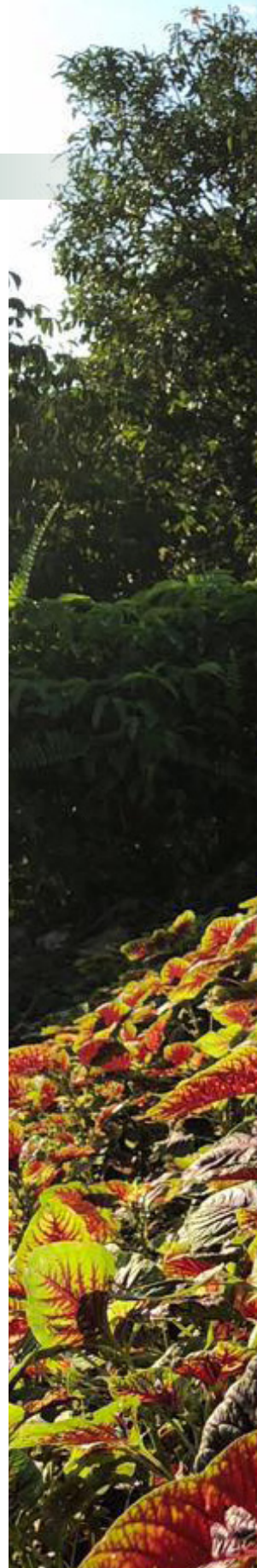
Integrasi sosial dan perpaduan masyarakat adalah merupakan asas penting kemajuan negara. Melalui pembangunan kebun komuniti bandar yang bersistematik dan berkesan, ianya dapat memupuk semangat kerjasama dan mewujudkan masyarakat yang sejahtera.

Konsep rekabentuk kebun komuniti bandar di kawasan perumahan lot tepi

Beberapa panduan pelaksanaan kebun komuniti telah dikeluarkan oleh pelbagai agensi yang telah memberi manfaat kepada masyarakat. Panduan tersebut telah digubal dengan memberi fokus kepada aspek yang berbeza. Sehubungan dengan itu, KPKT telah mengambil inisiatif untuk menggubal dan menyelaras panduan pelaksanaan kebun komuniti yang memfokuskan kepada kawasan perbandaran secara holistik. KPKT juga menyediakan platform dan program supaya pelaksanaan kebun komuniti bandar ini dapat direalisasikan oleh masyarakat dengan berkesan.

Pembangunan kebun komuniti bandar juga boleh meningkatkan pengetahuan masyarakat terhadap amalan pertanian baik. Pendekatan penanaman semasa yang lebih menekankan kepada penggunaan bahan kimia memberi implikasi kepada kesihatan dan alam sekitar. Oleh yang demikian, amalan pertanian baik perlu ditekankan kepada masyarakat dalam melaksanakan kebun komuniti bandar.

*Penanaman sayuran jenis Amaranthus tricolor (Bayam Hijau)
di Kebun-kebun Bangsar, Kuala Lumpur*

Kebun Komuniti 1, Putrajaya

Objektif Dasar Kebun Komuniti Bandar

Membangunkan kebun komuniti bandar yang sistematik, tersusun dan mampan di Malaysia;

Menyemarakkan pembangunan kebun komuniti bandar di kawasan perbandaran seluruh negara;

Memupuk minat, semangat kerjasama dan integrasi sosial di kalangan masyarakat melalui aktiviti kebun komuniti bandar;

Menyelaras kerjasama di antara agensi dan mewujudkan platform bagi menggalakkan penglibatan dan kerjasama semua pihak dalam pelaksanaan kebun komuniti bandar; dan

---

Menggalakkan komuniti menghasilkan makanan berkualiti bagi menyokong keperluan harian.

Hasil tuaian kebun komuniti bandar yang boleh dipasar dan dijual sekitar kawasan perumahan

Kebun komuniti bandar dengan rekabentuk bertingkat bagi bangunan komersial di sekitar Kuala Lumpur

**TERAS DASAR KEBUN
KOMUNITI BANDAR**

Teras Dasar Kebun Komuniti Bandar

Pelaksanaan DKKB adalah berdasarkan lima (5) teras yang selaras dengan Rancangan Malaysia ke-12. Lima (5) teras tersebut adalah seperti berikut:

Teras 1

Menyediakan perancangan, platform dan program pembangunan kebun komuniti bandar bagi menyokong pelaksanaan pembangunan hijau di seluruh negara.

Teras 2

Melaksanakan pembangunan kebun komuniti bandar yang tersusun dan sistematik serta menyokong kemampuan alam sekitar.

Teras 3

Memupuk semangat kerjasama dan integrasi sosial dalam kalangan masyarakat melalui amalan pembudayaan kebun komuniti bandar.

Teras 4

Memudah cara pelaksanaan dan penyelarasan dengan agensi yang terlibat bagi memastikan pembangunan kebun komuniti bandar dapat dilaksanakan dengan teratur.

Teras 5

Menyediakan akses kepada sumber bahan makanan berkualiti bagi menyokong keperluan harian.

TERAS 1

Menyediakan perancangan, platform dan program pembangunan kebun komuniti bandar bagi menyokong pelaksanaan pembangunan hijau di seluruh negara.

Pembangunan kebun komuniti bandar yang berkesan memerlukan platform yang sesuai untuk menyokong pelaksanaan dan memberi impak yang positif secara menyeluruh. Usaha kerajaan dalam menghasilkan dasar dan menyediakan garis panduan berkaitan kebun komuniti bandar dapat diterjemahkan melalui pembangunan kebun komuniti bandar yang komprehensif dengan program dan perancangan pembangunan yang lengkap, selaras dengan hasrat pelaksanaan pembangunan hijau di seluruh negara.

Strategi 1.1

Mengenal pasti lokasi kawasan atau ruang yang sesuai bagi pembangunan kebun komuniti bandar.

Strategi 1.2

Menyediakan mekanisme pelaksanaan untuk pembangunan dan pelaksanaan kebun komuniti bandar.

Strategi 1.3

Menyediakan program dan aktiviti kebun komuniti bandar yang menyokong pembangunan hijau negara.

TERAS 2

Melaksanakan pembangunan kebun komuniti bandar yang tersusun dan sistematik serta menyokong kemampanan alam sekitar.

Pembangunan kebun komuniti bandar yang dilaksanakan secara teratur menyumbang kepada persekitaran bersih, indah dan selesa kepada komuniti. Pematuhan terhadap peraturan dan garis panduan oleh PBT akan membantu melancarkan aktiviti kebun komuniti bandar. Selain itu, pelaksanaan amalan pertanian baik di dalam aktiviti penanaman akan menyumbang kepada persekitaran mampan.

Strategi 2.1

Merancang dan membangunkan kebun komuniti bandar yang bersesuaian dengan persekitaran setempat.

Strategi 2.2

Mewujudkan persekitaran kebun komuniti bandar yang bersih, indah, selamat dan mampan.

Strategi 2.3

Mematuhi peraturan dan garis panduan yang ditetapkan oleh PBT.

TERAS 3

Memupuk semangat kerjasama dan integrasi sosial dalam kalangan masyarakat melalui amalan pembudayaan kebun komuniti bandar.

Kebun komuniti bandar menyediakan satu ruang untuk masyarakat berkumpul dan bersosial. Aktiviti kebun komuniti bandar dapat meningkatkan kesedaran dan minat masyarakat terhadap aktiviti perkebunan, mengeratkan hubungan kekeluargaan dan semangat perpaduan serta menjadi wadah perkongsian ilmu pengetahuan dan kemahiran di kalangan masyarakat.

Strategi 3.1

Menggalakkan penglibatan komuniti bandar secara kolektif dan sepakat.

Strategi 3.2

Meningkatkan jaringan kerjasama dan pelaksanaan dan kemahiran komuniti dalam aktiviti penanaman dan perkebunan.

Strategi 3.3

Mempromosikan aktiviti kebun komuniti bandar secara berkesan dan berterusan.

TERAS 4

Memudahcara pelaksanaan dan penyelarasan dengan agensi yang terlibat bagi memastikan pembangunan kebun komuniti bandar dapat dilaksanakan dengan teratur.

Kerjasama dan kolaborasi yang erat dalam kalangan individu, komuniti, badan kerajaan, swasta dan Badan Bukan Kerajaan (NGO) merupakan pra-syarat kejayaan pelaksanaan kebun komuniti bandar.

Strategi 4.1

Menggalakkan kerjasama strategik di antara pihak berkepentingan iaitu agensi awam, swasta dan NGO bersama komuniti.

Strategi 4.2

Memudahcara penyelarasan pengurusan, perancangan, reka bentuk, pembangunan dan pelaksanaan kebun komuniti bandar oleh Ketua Komuniti.

Strategi 4.3

Memantau pelaksanaan kebun komuniti bandar secara berkala dan terancang oleh Ketua Komuniti dan PBT.

Strategi 4.4

Meningkatkan pengetahuan dan kemahiran komuniti dalam aktiviti perkebunan melalui latihan dan kursus secara amali.

TERAS 5

Menyediakan akses kepada sumber bahan makanan berkualiti bagi menyokong keperluan harian.

Kejayaan pelaksanaan kebun komuniti bandar bergantung kepada kesungguhan dan dedikasi berterusan oleh komuniti setempat. Usaha dan inisiatif melaksanakan kebun komuniti bandar akan menghasilkan sumber bahan makanan untuk kegunaan makanan harian. Pemilihan spesies tanaman yang dapat mengeluarkan hasil dalam tempoh singkat dan mengamalkan amalan pertanian baik menyumbang kepada penghasilan sumber makanan yang berkualiti. Selain itu, hasil kebun komuniti bandar boleh dijadikan sebagai pendapatan sampingan kepada komuniti sebagai galakan dan dorongan dalam menjayakan aktiviti kebun komuniti bandar.

Strategi 5.1

Mewujudkan akses kepada sumber bahan makanan tersedia (*from farm to table*).

Strategi 5.2

Menggalakkan penanaman sayur-sayuran secara organik dan berkhasiat.

Strategi 5.3

Menggalakkan amalan pertanian baik dan mampan.

Strategi 5.4

Menyediakan jaringan dan kerjasama bagi menggalakkan penjualan hasil pengeluaran.

Hasil tanaman Rock Melon di kebun komuniti bandar sekitar taman perumahan di Putrajaya

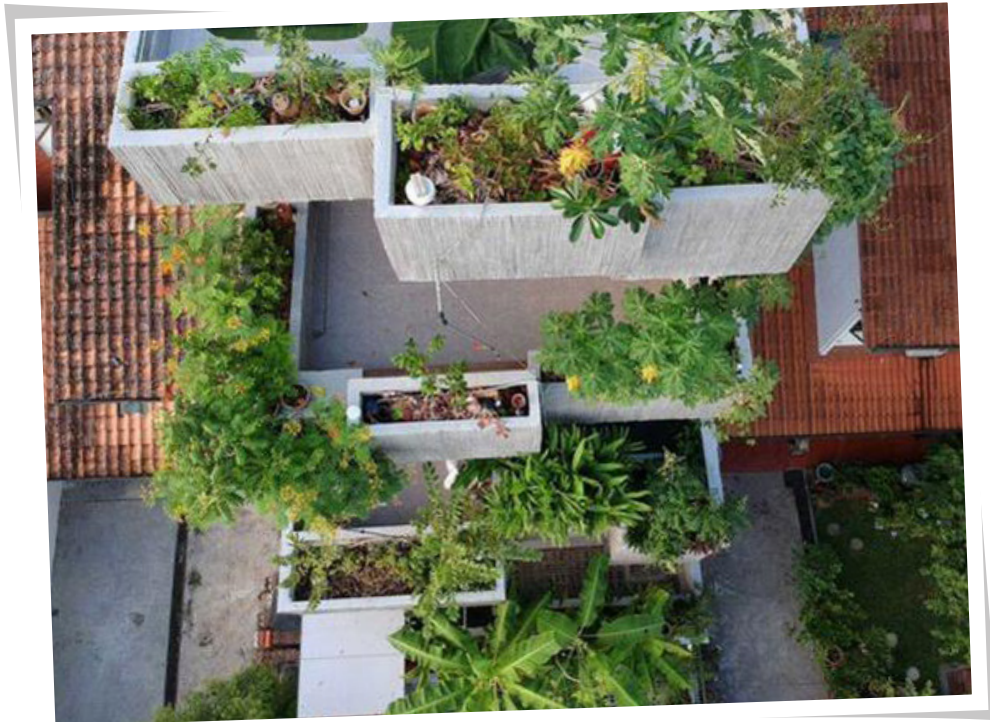
Jangkaan Outcome

Pelaksanaan DKKB ini akan diukur berdasarkan kepada pencapaian terhadap *outcome* seperti berikut:

Peningkatan bilangan pembangunan kebun komuniti bandar yang mampan, tersusun dan sistematik;

Peningkatan hasil pengeluaran kebun komuniti bandar; dan

Peningkatan aktiviti integrasi sosial dalam kalangan komuniti bandar di seluruh negara.

Konsep berkebun secara 'Edible Garden' bagi komuniti perumahan strata di sekitar Kuala Lumpur

Konsep rekabentuk kebun komuniti bandar secara 'Roof Top' bagi perumahan sekitar Kuala Lumpur

Pelaksanaan DKKB dapat menyemarakkan aktiviti perkebunan masyarakat bandar. Secara langsung, ia meningkatkan jumlah kebun komuniti dan pengeluaran sumber bahan makanan di kawasan bandar.

Penglibatan komuniti secara langsung dalam aktiviti kebun komuniti bandar mewujudkan perbandaran mampan dan berdaya huni. Ia juga membawa kepada peningkatan integrasi sosial komuniti bandar.

“Dasar ini menyediakan panduan kepada komuniti bandar untuk mengurus, merancang, mereka bentuk, membangun dan melaksanakan kebun komuniti bandar mengikut peraturan dan prosedur sedia ada.”

Kewujudan kebun komuniti bandar memberi impak persekitaran landskap yang indah, bersih, selamat dan mampan ke arah mewujudkan komuniti bandar yang berkualiti dan sejahtera.

Penanaman sementara anak benih pokok di dalam bekas kecil

Penanaman sayur-sayuran secara hidroponik

Kebun-kebun Bangsar dan Kerinchi, Kuala Lumpur

A vibrant community garden scene. In the foreground, there are bright pink flowers and green foliage. The middle ground features a large, raised garden bed made of corrugated metal, filled with various green plants and small orange flowers. To the right, there is a small structure with a red-tiled roof, partially covered in green vines. The background shows a residential area with white buildings and palm trees under a clear sky.

GARIS PANDUAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

Cili Padi Ungu (Explosive ember)

Pengenalan Garis Panduan Kebun Komuniti Bandar

Kebun komuniti merupakan aktiviti penanaman berskala kecil yang dijalankan oleh individu atau sekumpulan komuniti di sesebuah kawasan perumahan. Aktiviti ini memerlukan penglibatan komuniti dan boleh bekerjasama dengan NGO serta pelbagai agensi kerajaan di PBT, Kerajaan Negeri dan Kerajaan Persekutuan.

Selain itu, pengintegrasian pertanian dalam perancangan dan pembangunan adalah penting untuk mewujudkan perbandaran mampan dengan penggunaan tanah secara optimum, sokongan kepada sumber bahan makanan harian yang berkhasiat dan peningkatan kualiti landskap.

Sehubungan itu, KPKT telah membangunkan Garis Panduan Kebun Komuniti Bandar sebagai rujukan kepada semua pihak yang berkepentingan dalam melaksanakan program kebun komuniti di kawasan bandar.

Elemen Kebun Komuniti Bandar

Kejayaan pelaksanaan kebun komuniti bandar bergantung kepada proses perancangan yang tersusun dan komprehensif serta komitmen penglibatan semua pihak berkepentingan termasuklah masyarakat, PBT, Jabatan/Agensi Kerajaan serta NGO.

Bagi memastikan pembangunan sesebuah kebun komuniti bandar dapat berfungsi dengan baik, terdapat lapan (8) elemen utama yang perlu diambil kira seperti berikut:-

- **Penglibatan masyarakat dan pengurusan kebun komuniti bandar;**
- **Kesesuaian kawasan pembangunan kebun komuniti bandar;**
- **Tatacara pelaksanaan dan susun atur kebun komuniti bandar;**
- **Komponen dan keperluan asas kebun komuniti bandar;**
- **Amalan pertanian baik kebun komuniti bandar;**
- **Aktiviti sampingan kebun komuniti bandar;**
- **Kebersihan dan keselamatan kebun komuniti bandar; dan**
- **Jenis tanaman kebun komuniti bandar.**

Sistem aquaponik

PENGLIBATAN MASYARAKAT DAN PENGURUSAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

PENGLIBATAN MASYARAKAT

Dalam mewujudkan kebun komuniti di bandar, penglibatan masyarakat adalah secara individu atau berkumpulan:

Kebun komuniti bandar secara individu

Aktiviti perkebunan yang dijalankan oleh individu atau orang perseorangan di kawasan tanah kosong kediaman sendiri, sama ada di hadapan, tepi atau belakang kawasan rumah, selain di beranda atau di atas bumbung rumah.

Kebun komuniti bandar secara berkumpulan

Aktiviti perkebunan yang dijalankan oleh komuniti setempat secara sukarela di atas sesuatu kawasan tanah. Kebiasaannya kebun komuniti secara berkumpulan diusahakan lebih daripada 10 peserta.

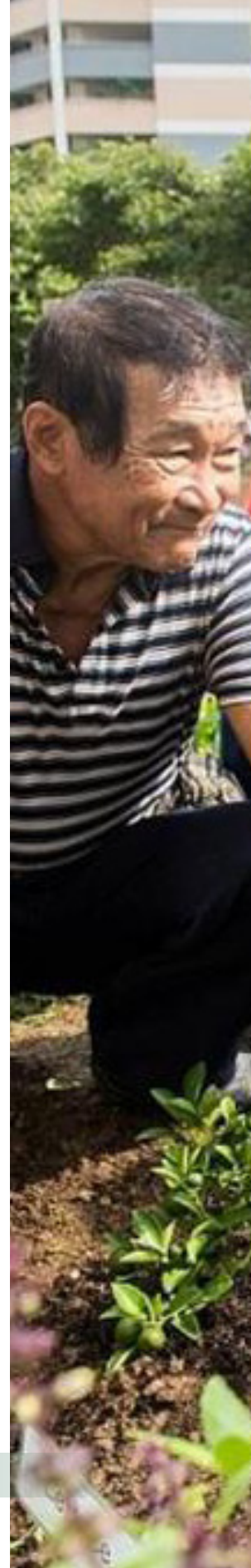
Pengurusan kebun komuniti bandar

Kebun komuniti bandar boleh diuruskan oleh Persatuan Penduduk atau NGO atau sekumpulan penduduk.

Kebun komuniti bandar adalah digalakkan untuk mempunyai seorang Ketua Komuniti (*local champion*) yang berpengetahuan dalam operasi kebun. Ini bagi memastikan komuniti dapat bertukar pandangan, maklumat dan kemahiran dalam menjayakan aktiviti kebun komuniti bandar.

Penglibatan masyarakat dalam aktiviti perkebunan secara berkumpulan

Aktiviti perkebunan bersama kanak-kanak yang dijalankan oleh komuniti setempat secara sukarela.

KESESUAIAN KAWASAN PEMBANGUNAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

Perkara asas sebelum melaksanakan kebun komuniti bandar adalah pemilihan kawasan perkebunan. Kawasan yang terpilih mestilah tertakluk kepada Akta Perancangan Bandar dan Desa 1976 (Akta 172) dan Akta Jalan, Parit dan Bangunan 1974 (Akta 133) serta peraturan semasa kawasan berkenaan.

Contoh kebun komuniti bandar di kawasan perumahan (lot tepi)

KAWASAN DIBENARKAN MELAKSANAKAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

Terdapat lima (5) kategori kawasan atau guna tanah yang sesuai dibangunkan sebagai kebun komuniti bandar.

Pelaksanaan kebun komuniti bandar **BOLEH** dijalankan di kawasan seperti berikut:

- Kawasan perumahan;
- Kawasan hijau terbiar;
- Kawasan rizab infrastruktur/utiliti;
- Kawasan kemudahan masyarakat; dan
- Kawasan rizab sungai.

Contoh kebun komuniti bandar di kawasan perumahan (lot tengah)

Contoh kebun komuniti bandar di kawasan hijau terbiar

KAWASAN TIDAK DIBENARKAN MELAKSANAKAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

Terdapat enam (6) kategori kawasan atau guna tanah yang tidak dibenarkan untuk dijadikan sebagai kawasan kebun bandar tertakluk kepada perundangan semasa seperti Akta Perancangan Bandar dan Desa 1976 (Akta 172) dan Akta Jalan, Parit dan Bangunan 1974 (Akta 133).

Pelaksanaan kebun komuniti bandar **TIDAK BOLEH** dilaksanakan di kawasan seperti berikut:

- Taman permainan kanak-kanak;
- Padang kejiranan rekreasi;
- Rizab jalan;
- *Promenade*;
- *Waterfront*; dan
- Kawasan pemuliharaan landskap.

TATACARA PELAKSANAAN DAN SUSUN ATUR KEBUN KOMUNITI BANDAR

Kebanyakan kawasan di bandar mempunyai kawasan atau ruang yang boleh diusahakan sebagai kebun komuniti. Namun, tatacara pelaksanaan kebun komuniti bandar adalah berbeza mengikut jenis tapak. Justeru, garis panduan ini menyediakan tatacara pelaksanaan dan susun atur bagi lima (5) kawasan yang dibenarkan untuk pelaksanaan kebun komuniti bandar.

Tuaian hasil sayur di kebun komuniti bandar di sekitar Putrajaya

KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN PERUMAHAN

Kebun komuniti bandar boleh diusahakan di kawasan perumahan yang berpotensi di kawasan bandar. Komuniti di suatu kawasan kejiranan digalakkan melaksanakan kebun komuniti bandar melalui Persatuan Penduduk atau bersama sekumpulan komuniti.

Contoh kebun komuniti bandar di kawasan perumahan sekitar Putrajaya

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan perumahan boleh dijalankan melalui tindakan seperti berikut:

Proses Mendapatkan Kebenaran

1. Menubuhkan pasukan atau sekumpulan ahli yang berminat untuk melaksanakan kebun komuniti bandar.
2. Mengenal pasti kawasan yang boleh dijadikan sebagai tapak kebun komuniti bandar iaitu:
  - Lokasi kawasan tidak mengganggu laluan dan trafik orang ramai.
  - Tidak menyebabkan kacau ganggu dan ketenteraman awam.
3. Perlu mendapatkan kebenaran daripada pemilik tanah sama ada orang perseorangan, pemaju atau tanah milik kerajaan.
4. Membuat permohonan untuk melaksanakan kebun komuniti bandar kepada PBT dengan mengemukakan cadangan pelaksanaan kebun komuniti bandar. (Borang permohonan adalah mengikut format PBT).
5. Setelah mendapat kebenaran daripada pemilik tanah dan kelulusan oleh PBT, maka komuniti boleh melaksanakan kebun komuniti bandar di tapak.
6. Pelaksanaan kebun komuniti bandar secara individu di atas tanah kosong kediaman sendiri tidak perlu mendapatkan kebenaran dari PBT.

PROSES KERJA-KERJA AWALAN

Selepas mendapat kebenaran dan kelulusan, kerja-kerja awalan iaitu pembersihan tapak boleh dilakukan dengan mengambil kira faktor keselamatan dan kesejahteraan masyarakat.

Walau bagaimanapun, semasa melakukan kerja-kerja pembersihan, terdapat beberapa syarat yang perlu dipatuhi berdasarkan peraturan-peraturan PBT yang perlu dirujuk terlebih dahulu.

PIHAK YANG PERLU DIRUJUK

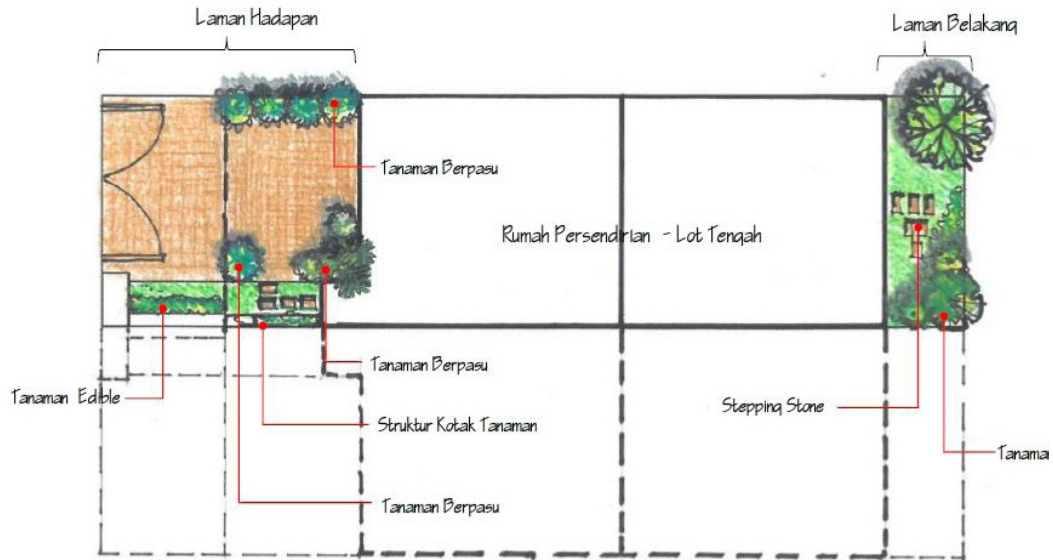
1. Pemilik tanah (sama ada orang perseorangan, pemaju atau tanah milik kerajaan).
2. PBT
3. Jabatan Pengairan dan Saliran (JPS) sekiranya kawasan cadangan terletak di kawasan sungai dan saliran.

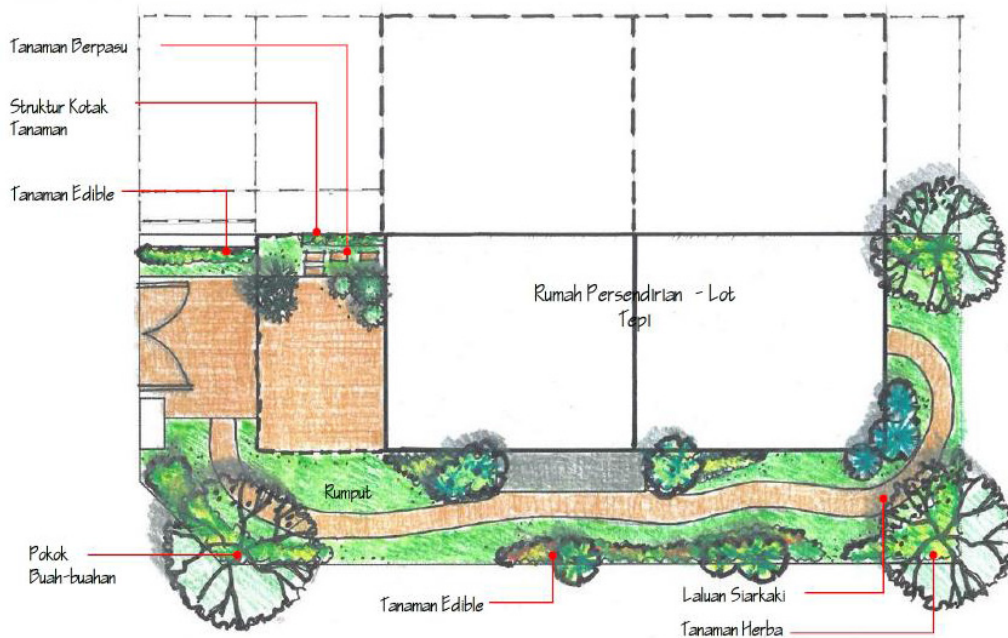
Pelaksanaan kebun komuniti bandar secara individu di atas tanah kosong kediaman sendiri

CADANGAN SUSUN ATUR KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN PERUMAHAN DAN TAMAN KEJIRANAN

RUMAH PERSENDIRIAN - LOT TENGAH

RUMAH PERSENDIRIAN - LOT TEPI

Contoh pelan susun atur kebun komuniti bandar di kawasan perumahan persendirian

KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN PERUMAHAN STRATA

Kawasan perumahan strata merujuk kepada satu bentuk pemilikan untuk bangunan atau blok berbilang tingkat atau berbilang lapisan petak tanah yang dibangunkan di atas sebidang tanah. Contohnya seperti rumah flat, pangsapuri, kondominium, *townhouse* dan rumah-rumah dalam skim berpagar dan berpengawal.

Komuniti yang mendiami kawasan perumahan strata boleh melaksanakan kebun komuniti bandar sama ada secara individu atau secara berkumpulan.

Komuniti digalakkan menanam sayuran di balkoni rumah secara persendirian mahupun bekerjasama dengan penduduk yang lain bagi menjalankan kebun komuniti bandar secara berkumpulan.

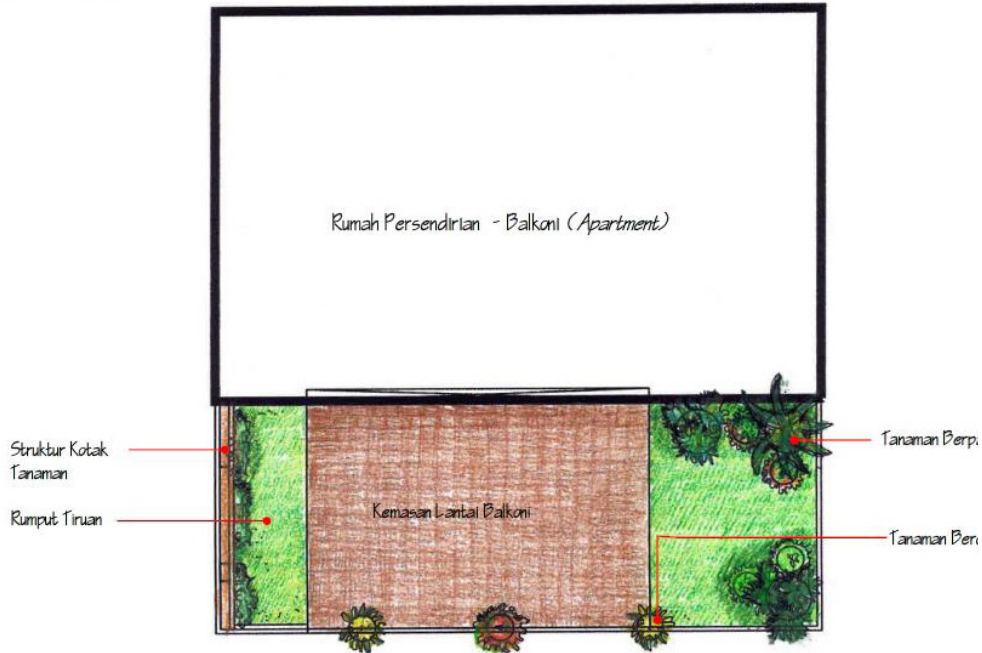
Komuniti digalakkan menanam sayuran di balkoni rumah secara persendirian

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan kuarters kerajaan sekitar Putrajaya

PELAN SUSUN ATUR KAWASAN PERUMAHAN PERSENDIRIAN (PERUMAHAN STRATA)

RUMAH PERSENDIRIAN - BALKONI (APARTMENT)

Contoh kebun komuniti bandar di kawasan perumahan strata

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan perumahan strata sekitar Kuala Lumpur

- Rekabentuk taman komuniti yang ringkas dan bersih dengan kepelbagaian tanaman.
- Pelaksanaan kebun komuniti bandar yang menggunakan kawasan hijau terbiar untuk menanam dan menghasilkan buah-buahan, sayur-sayuran serta tanaman herba yang diusahakan oleh komuniti setempat.
- Contoh pelaksanaan kebun komuniti bandar yang boleh diintegrasikan di dalam pembangunan taman awam.

KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN HIJAU YANG TERBIAR

Kawasan hijau yang terbiar di bandar boleh dijadikan sebagai tapak kebun komuniti bandar.

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan hijau yang terbiar boleh diusahakan oleh komuniti yang mendiami kawasan berdekatan atau masyarakat setempat dengan kerjasama PBT melalui tindakan seperti berikut:

Proses Mendapatkan Kebenaran

1. Menubuhkan pasukan atau sekumpulan ahli yang berminat untuk melaksanakan kebun komuniti bandar.
2. Mengenal pasti kawasan yang boleh dijadikan sebagai kebun komuniti bandar iaitu:
  - Lokasi kawasan tidak mengganggu laluan dan trafik orang ramai.
  - Tidak menyebabkan kacau ganggu dan ketenteraman awam.
3. Perlu mendapatkan kebenaran daripada pemilik tanah sama ada orang perseorangan, pemaju atau tanah milik kerajaan.

4. Membuat permohonan untuk menjalankan kebun komuniti bandar kepada PBT dengan mengemukakan cadangan pelaksanaan kebun komuniti bandar. (Borang permohonan adalah mengikut format PBT).
5. Setelah mendapat kebenaran daripada pemilik tanah dan kelulusan oleh PBT, maka komuniti boleh melaksanakan kebun komuniti bandar di kawasan hijau yang terbiar.

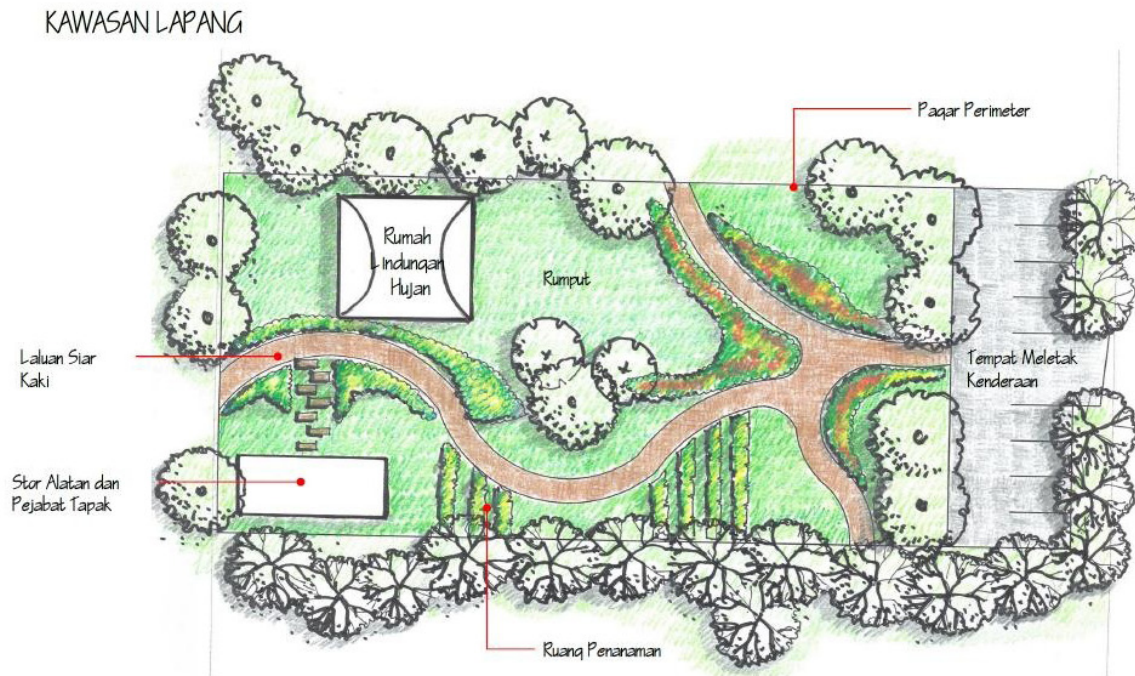
Proses Kerja-kerja Awalan

Kerja – kerja awalan iaitu pembersihan tapak boleh dilakukan selepas proses mendapatkan kebenaran dan kelulusan selesai. Walau bagaimanapun perlu diingatkan terdapat beberapa syarat yang perlu dipatuhi berdasarkan peraturan PBT yang perlu dirujuk terlebih dahulu daripada PBT berkaitan.

Agensi Yang Perlu Dirujuk

1. Pemilik tanah (sama ada orang perseorangan, pemaju atau tanah milik kerajaan).
2. PBT
3. JPS sekiranya kawasan cadangan terletak di kawasan sungai dan saluran.

CADANGAN SUSUN ATUR KEBUN KOMUNITI BANDAR DI RUANG DAN KAWASAN LAPANG YANG TERBIAR

Pelan susun atur kawasan lapang yang terbiar

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan lapang terbiar sekitar Kuala Lumpur

Kebun-kebun Bangsar, Kuala Lumpur

KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN RIZAB INFRASTRUKTUR/UTILITI

Kawasan rizab infrastruktur/utiliti seperti rizab laluan kereta api dan rizab rintis elektrik merupakan kawasan yang dilindungi dari sebarang pembangunan melainkan dengan kebenaran daripada PBT.

Pada amnya terdapat garis panduan asas bagi menjalankan aktiviti di kawasan rizab infrastruktur dan utiliti. Ia bertujuan untuk memastikan langkah keselamatan dipatuhi dan mengelakkan sebarang gangguan yang boleh menjejaskan keselamatan sistem laluan kereta api atau pembekalan elektrik.

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan rizab infrastruktur/utiliti perlu melalui proses berikut:

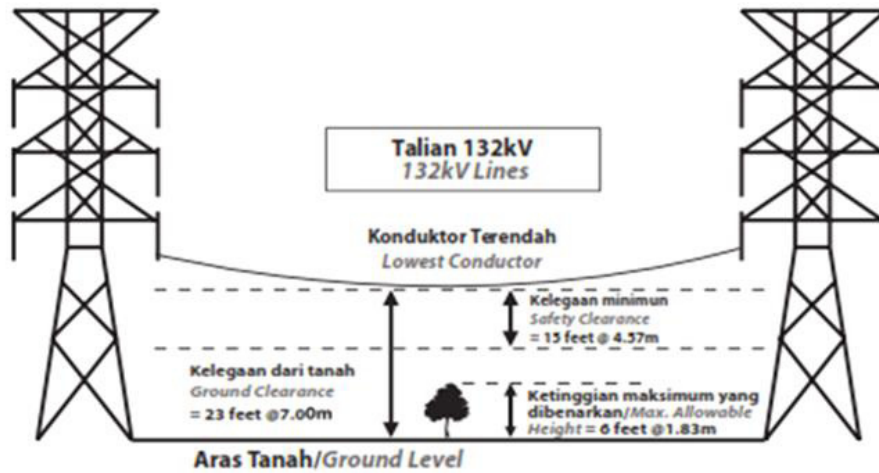
Proses Mendapatkan Kebenaran

1. Menubuhkan pasukan atau sekumpulan ahli yang berminat untuk melaksanakan kebun komuniti bandar.
2. Mengenal pasti kawasan yang dibenarkan untuk dijadikan Kebun Komuniti Bandar, iaitu:-
  - Lokasi kawasan penanaman tidak mengganggu laluan talian-talian penghantaran (elektrik).
  - Tidak bermaksud untuk menyekat pemilik tanah daripada menjalankan aktiviti di atas tanah mereka.
  - Tidak menyebabkan bahaya kepada orang awam atau harta.
3. Membuat surat permohonan untuk mendapatkan kebenaran melaksanakan/ mengusahakan kebun komuniti bandar kepada pemilik tanah, sama ada orang perseorangan, agensi berkaitan seperti Tenaga Nasional Berhad (TNB), Keretapi Tanah Melayu (KTMB), MRT Corp, Agensi Pengangkutan Awam Darat (APAD) atau tanah milik kerajaan.

4. Mengemukakan borang-borang berkaitan dan cadangan pelaksanaan kebun komuniti bandar kepada agensi berkaitan. (Borang permohonan adalah mengikut format agensi terlibat).
5. Setelah mendapat kebenaran daripada agensi berkaitan maka, proses seterusnya ialah memohon kelulusan daripada PBT.
6. Melaksanakan kebun komuniti bandar di kawasan rizab infrastruktur/utiliti setelah kebenaran dan kelulusan diperolehi daripada agensi berkaitan.

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan rizab infrastruktur / utiliti sekitar Shah Alam, Selangor

Pra-Syarat Garis Panduan Pelaksanaan Pembangunan kebun Komuniti Bandar di Kawasan Rizab Rintis Elektrik

Suruhanjaya Tenaga telah menetapkan bahawa had maksimum bagi ketinggian penanaman/pokok ialah setinggi 1.83m, had kelegaan dari aras tanah ialah 7.00m dan kelegaan dari kabel ialah 4.57m minimum.

Pra-Syarat Garis Panduan Pelaksanaan Pembangunan Kebun Komuniti Bandar di Kawasan Rizab Laluan Keretapi

Setiap cadangan pembangunan termasuk cadangan kawasan kebun komuniti bandar di dalam Zon Perlindungan Kereta Api hendaklah mematuhi Peraturan Keretapi 1998 (Zon Perlindungan Keretapi) yang dinyatakan seperti berikut:-

- Mematuhi spesifikasi teknikal dalam Peraturan Keretapi 1998 (Zon Perlindungan Keretapi).
- Mendapatkan surat 'Tiada Halangan' dari MRT Corp. atau KTMB.
- Mendapatkan surat persetujuan dari Agensi Pengangkutan Awam Darat (APAD).

Proses Kerja-kerja Awalan

Kerja-kerja awalan iaitu pembersihan tapak perlu dilaksanakan dengan mematuhi langkah-langkah keselamatan dan mengelakkan sebarang gangguan yang boleh menjejaskan keselamatan sistem infrastruktur/utiliti.

Agensi Yang Perlu Dirujuk

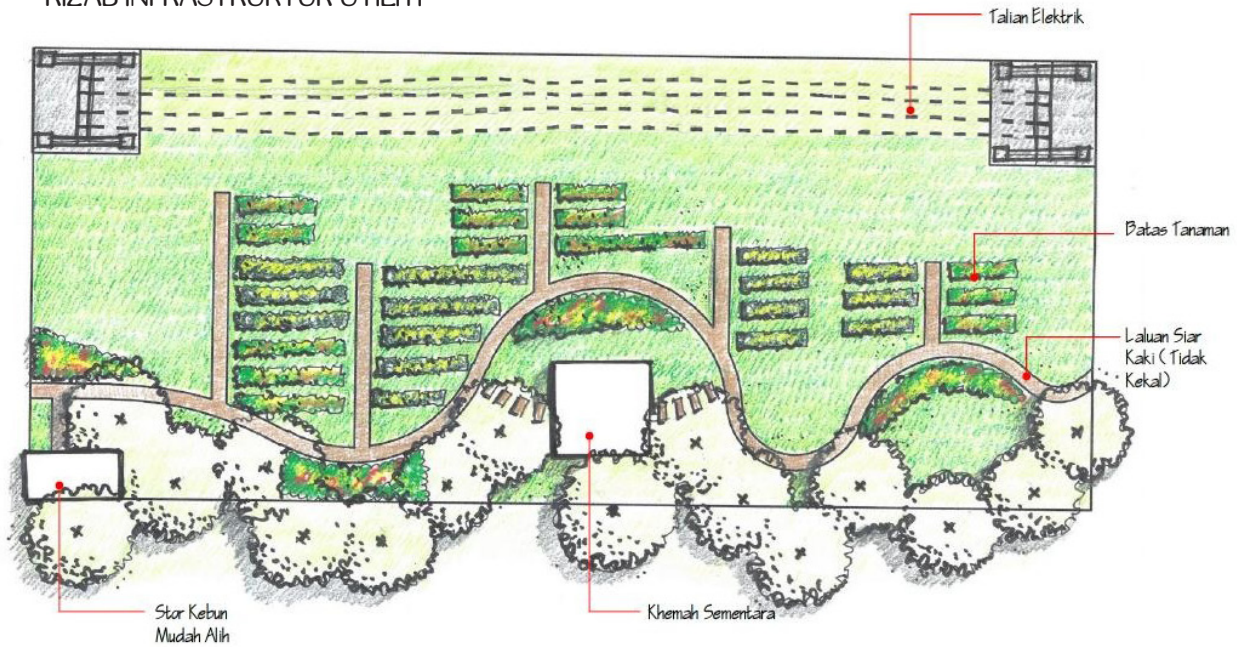
1. Pemilik tanah (sama ada orang perseorangan atau tanah milik kerajaan).
2. Pejabat Tanah dan Daerah atau Pejabat Tanah dan Galian.
3. Agensi berkaitan seperti Tenaga Nasional Berhad, Keretapi Tanah Melayu (KTMB), MRT Corporation, Agensi Pengangkutan Awam Darat (APAD).
4. PBT.
5. JPS sekiranya kawasan cadangan terletak di kawasan sungai dan saliran.

Pembangunan kebun komuniti bandar di kawasan rizab utiliti dan infrastruktur perlu penekanan aspek keselamatan awam

CADANGAN SUSUN ATUR KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN RIZAB INFRASTRUKTUR / UTILITI

RIZAB INFRASTRUKTUR UTILITI

Pelan susun atur kawasan rizab infrastruktur / utiliti

Gambaran kebun komuniti bandar di kawasan rizab infrastruktur / utiliti sekitar Kuala Lumpur

Gambaran aktiviti kebun komuniti bandar di Kebun-kebun Bangsar, Kuala Lumpur

KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN KEMUDAHAN MASYARAKAT

Kawasan kemudahan masyarakat adalah kawasan yang dibangunkan untuk kemudahan masyarakat seperti institusi kesihatan (hospital/klinik/pusat perubatan), institusi pendidikan (universiti/sekolah) institusi keagamaan seperti masjid, institusi keselamatan (balai polis/balai bomba dan penyelamat), kompleks dan pusat komuniti, perpustakaan awam, institusi kebajikan serta kemudahan orang kurang upaya.

Namun, hanya terdapat beberapa kawasan hijau lapang di tapak kawasan kemudahan masyarakat yang dibenarkan untuk melaksanakan kebun komuniti bandar. Antara kawasan hijau yang dibenarkan untuk melaksanakan kebun komuniti bandar ini adalah seperti berikut:

- Dewan masyarakat/Balai Raya
- Pusat komuniti
- Taska/tadika

Pelaksanaan sesebuah kebun komuniti bandar di kawasan jenis ini boleh dijalankan oleh komuniti (close or public community) melalui tindakan seperti berikut:

Proses Mendapatkan Kebenaran

1. Menubuhkan pasukan atau sekumpulan ahli yang berminat untuk melaksanakan kebun komuniti bandar.
2. Mengenal pasti kawasan yang boleh dijadikan sebagai kebun komuniti bandar yang mana ia mestilah:-
  - Lokasi kawasan tidak mengganggu laluan dan trafik orang ramai.
  - Tidak menyebabkan kacau ganggu dan ketenteraman awam.
3. Membuat surat permohonan untuk menjalankan kebun komuniti bandar kepada Jabatan atau agensi berkaitan dengan mengemukakan cadangan pelaksanaan kebun komuniti bandar. (Borang permohonan adalah mengikut format Jabatan/agensi).

4. Setelah mendapat kebenaran daripada jabatan atau agensi berkaitan, maka komuniti perlu mengadakan mesyuarat bagi melaksanakan kebun komuniti bandar di kawasan kemudahan masyarakat.

Proses Kerja-kerja Awalan

Kerja-kerja awalan iaitu pembersihan tapak boleh dilakukan selepas proses mendapatkan kebenaran dan kelulusan selesai. Walau bagaimanapun, perlu diingatkan terdapat beberapa syarat yang perlu dipatuhi berdasarkan peraturan PBT yang perlu dirujuk terlebih dahulu.

Agensi Yang Perlu Dirujuk

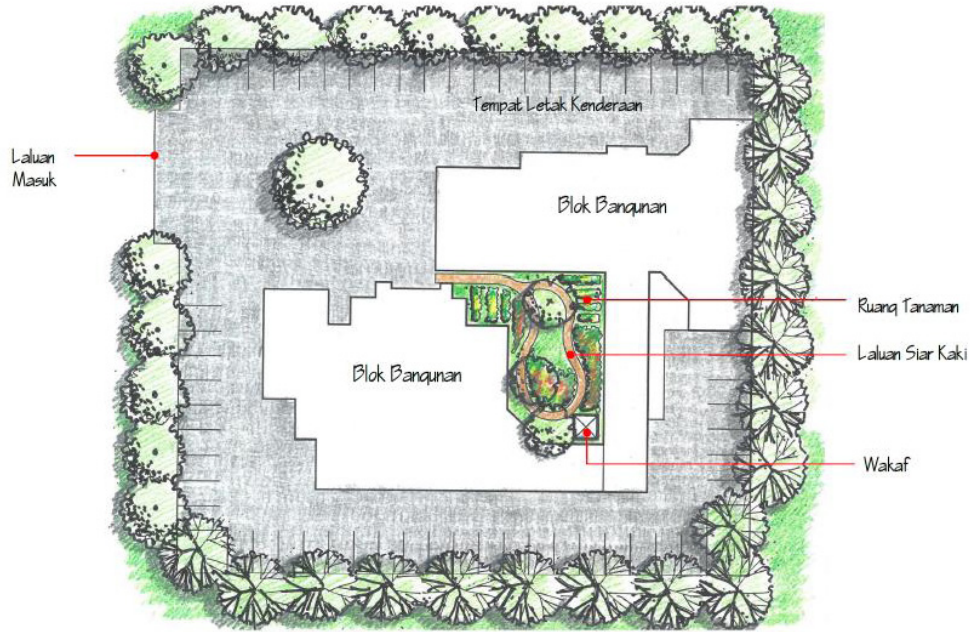
1. Jabatan atau agensi berkaitan.
2. PBT.
3. JPS sekiranya kawasan cadangan terletak di kawasan sungai dan saliran.

Kawasan kemudahan masyarakat yang dibenarkan untuk melaksanakan kebun komuniti bandar

CADANGAN SUSUN ATUR KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN KEMUDAHAN MASYARAKAT

KAWASAN INSTITUSI - HOSPITAL

Pelan susun atur kawasan kuarters bomba

Kebun komuniti bandar terdiri daripada pasukan atau sekumpulan ahli penduduk di kawasan kemudahan masyarakat

KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN RIZAB SUNGAI

Kawasan rizab sungai adalah jaluran tanah yang terletak bersebelahan kedua-dua tebing sungai. Ia berfungsi sebagai penampungan di antara sungai dan tanah yang bersebelahan dengannya bagi melindungi sungai dari aktiviti yang boleh menjejaskan fungsinya.

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan rizab sungai boleh dijalankan melalui tindakan seperti berikut:

Proses Mendapatkan Kebenaran

1. Menubuhkan pasukan atau sekumpulan ahli yang berminat untuk melaksanakan kebun komuniti bandar.
2. Mengenal pasti kawasan rizab sungai yang boleh dijadikan sebagai kebun komuniti bandar, iaitu:-
  - Lokasi kawasan tidak mengganggu laluan dan trafik orang ramai.
  - Tidak menyebabkan kacau ganggu dan ketenteraman awam.

3. Membuat surat permohonan untuk melaksanakan kebun komuniti bandar kepada JPS dengan mengemukakan cadangan pelaksanaan kebun komuniti bandar (Borang atau surat permohonan adalah mengikut format JPS).
4. Permohonan perlu mematuhi syarat pembangunan yang ditetapkan oleh JPS.

Antara syaratnya adalah seperti berikut:

- a) Menyedia satu zon penimbal antara tapak cadangan dan tebing sungai seperti berikut:
  - Bagi tanaman kontan (cash crop), jarak zon penimbal ialah tiga (3) meter; dan
  - Bagi ternakan akuakultur, jarak zon penimbal ialah 20 meter.
- b) Tanaman kekal adalah tidak dibenarkan untuk ditanam.
- c) Aktiviti penternakan haiwan tidak digalakkan.
- d) Kumbahan dari aktiviti akuakultur mesti dirawat sebelum disalurkan ke dalam sungai dan mesti menepati piawaian Jabatan Alam Sekitar.
- e) Pengambilan air sungai bagi aktiviti pertanian hendaklah merujuk kepada Garis Panduan Pengambilan Air yang tertentu.
- f) Status tanah adalah secara sementara sahaja (TOL) dan perlu diperbaharui mengikut masa yang ditentukan.
- g) Pengusaha mesti berhenti menjalankan aktiviti pertanian setelah menerima notis daripada JPS untuk tujuan kerja-kerja penyelenggaraan tanpa apa-apa pampasan.
- h) Pengusaha mesti menjaga kebersihan, keindahan dan kestabilan tebing, ban dan sungai sebelum menamatkan aktiviti dan semasa menjalankan aktiviti.
- i) Kerajaan tidak akan bertanggungjawab di atas apa-apa kerosakan akibat banjir dan lain-lain kejadian semulajadi.

5. Untuk aktiviti ternakan air dalam sangkar, pengusaha perlu:
  - Mendapat kebenaran dari agensi yang berkenaan.
  - Struktur tidak mengganggu laluan pengguna sungai yang lain dan tidak menimbulkan kesan-kesan negatif seperti banjir dan pencemaran.

Proses Kerja-kerja Awalan

Komuniti perlu merujuk kepada Garis Panduan Pembangunan Melibatkan Sungai dan Rizab Sungai yang disediakan oleh JPS dalam melaksanakan kerja-kerja awalan pembersihan tapak kebun komuniti bandar di kawasan rizab sungai.

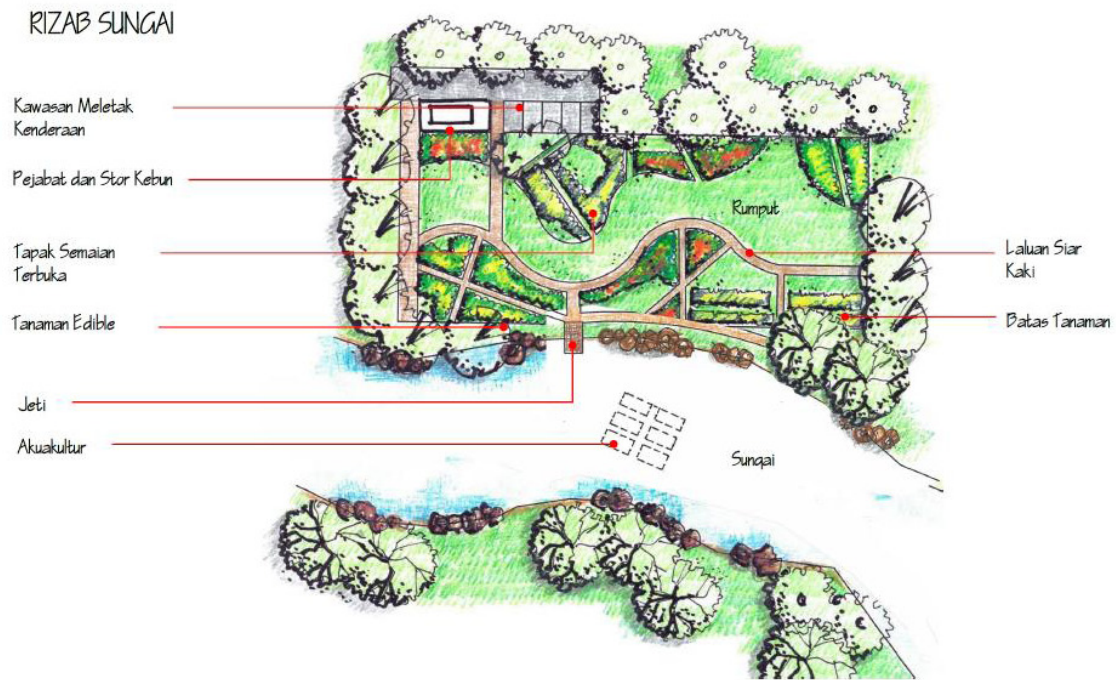
Bagi tujuan memastikan ekosistem persekitaran tapak cadangan kebun komuniti bandar terpelihara, kerja-kerja pembersihan tapak perlu mengambilkira kemampuan alam sekitar seperti mengelakkan kejadian hakisan tanah berlaku.

Agensi Yang Perlu Dirujuk

1. PBT.
2. JPS sekiranya kawasan cadangan terletak di kawasan sungai dan saluran.

CADANGAN SUSUN ATUR KEBUN KOMUNITI BANDAR DI KAWASAN RIZAB SUNGAI

Pelan susun atur kawasan rizab sungai

Pelaksanaan kebun komuniti bandar di kawasan rizab sungai sekitar Kuala Lumpur

Ulam-ulaman hasil daripada tuaian kebun komuniti di sekitar Putrajaya

Kaedah penanaman di dalam bekas selain hidroponik

KOMPONEN DAN KEPERLUAN ASAS KEBUN KOMUNITI BANDAR

KOMPONEN KEBUN KOMUNITI BANDAR

Sesebuah kebun komuniti bandar perlu mempunyai komponen asas berikut:

- **Medium penanaman;**
- **Papan tanda;**
- **Pagar;**
- **Tapak kompos;**
- **Stor/Tempat simpanan barang;**
- **Binaan struktur kecil;**
- **Sistem pengairan dan pencahayaan.**

MEDIUM PENANAMAN

Perlaksanaan kebun komuniti bebas menjalankan teknik penanaman asalkan ianya tidak mencemarkan alam sekitar dan menyebabkan kacau ganggu kepada orang awam. Terdapat beberapa variasi medium penanaman seperti:

a) Batas tanaman

Salah satu komponen kebun komuniti adalah penyediaan batas-batas tanaman. Pembinaan batas tanaman adalah binaan daripada tanah.

b) Kotak tanaman/Guni

Bagi perkebunan di kawasan yang kecil dan terhad, penggunaan kotak tanaman dicadangkan sebagai medium penanaman. Terdapat pelbagai rekabentuk dan saiz kotak tanaman yang boleh dibina sendiri atau dijual di pasaran. Pembinaan kotak tanaman boleh menggunakan bahan batu-bata, kayu dan apa juga bahan yang tidak membahayakan sebagai kerangka kotak tanaman. Medium tanaman boleh menggunakan beberapa pilihan yang sesuai seperti tanah atas atau tanah campuran.

c) Pasuan

Tanaman jenis pasuan juga biasa digunakan di dalam pelaksanaan kebun komuniti berskala kecil bergantung kepada jenis pokok.

d) Hidroponik

Hidroponik ialah penanaman di dalam larutan nutrien tanpa menggunakan tanah. Tanaman diletakkan di atas takungan larutan nutrien dan akar tanaman tersebut mendapatkan air serta nutrien daripada larutan nutrien di bawah. Maka, tanaman tidak perlu disiram yang boleh menjimatkan banyak masa dan tanaman sentiasa dibekalkan dengan air dan nutrien.

Bekas tanaman hidroponik terbahagi kepada dua bahagian iaitu bekas tanaman dan bekas takungan larutan nutrien. Saiz bekas tanaman perlulah bersesuaian dengan jenis tanaman. Bekas takungan juga perlulah cukup besar untuk menampung penggunaan air oleh tanaman.

Sebagai contoh, bekas hidroponik boleh menampung 15.0 liter larutan nutrien yang sesuai untuk pembesaran lapan (8) bekas tanaman sayuran berdaun.

Penanaman di dalam larutan nutrien tanpa menggunakan tanah

Tanaman sayur secara hidroponik di kawasan lapang terbiar sekitar Putrajaya

PAPAN TANDA

Kebun komuniti bandar digalakkan untuk mempunyai papan tanda yang mudah dilihat sebagai pemberitahuan dan pemakluman kepada orang awam. Antara perkara asas yang perlu dinyatakan di dalam papan tanda ialah:-

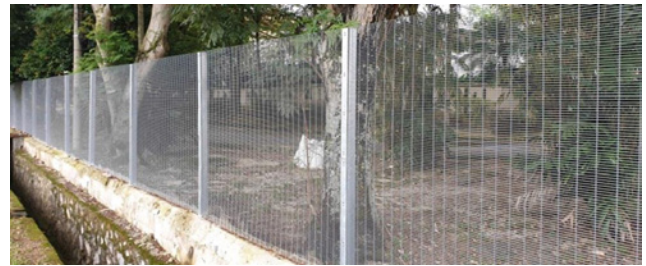
- Nama projek;
- Nama pengusaha;
- Tarikh kebenaran pemilik; dan
- Tarikh kebenaran PBT.

PAGAR

Bagi tujuan melindungi tanaman dan peralatan berkebun, penggunaan pagar di sekeliling kawasan kebun komuniti bandar adalah digalakkan.

Saiz pagar yang sesuai adalah berukuran 1.5 meter tinggi dan berjenis yang mudah dilihat (*see through*). Sebagai alternatif untuk mengurangkan kos pemasangan pagar, penanaman pokok pagaran (*vegetated barriers*) juga boleh digunakan.

Namun, bagi kawasan yang diusahakan oleh individu, kemudahan dan keperluan asas adalah mengikut keperluan pemilik tanah.

TAPAK KOMPOS

Bagi menggalakkan amalan pertanian yang baik dan sistematik, setiap kebun komuniti bandar disarankan mempunyai tapak membuat kompos. Keluasan tapak yang dicadangkan ialah minimum 2.0m x 2.0m atau bergantung kepada saiz keseluruhan kebun komuniti bandar berkenaan.

STOR/TEMPAT SIMPANAN BARANGAN

Pembinaan struktur secara kekal adalah tidak dibenarkan di kawasan kebun komuniti bandar. Walau bagaimanapun, kebun komuniti bandar adalah digalakkan untuk mempunyai stor dan tempat simpanan barang yang bukan struktur kekal. Dicapangkan stor / tempat simpanan barang dibina daripada kontena yang bersaiz 6.0m x 2.0m dan tidak terlalu besar.

BINAAN STRUKTUR KECIL

Kebun komuniti bandar dibenarkan mempunyai struktur binaan kecil seperti wakaf siap pasang, kerusi dan meja taman. Pembinaan struktur kecil perlu bersifat sementara dan tidak dibina secara kekal. Pembinaan berasaskan batu bata dan lepaan simen (brick and mortar) adalah tidak dibenarkan.

SISTEM PENGAIRAN DAN PENCAHAYAAN

Kebun komuniti bandar adalah digalakkan untuk mempunyai kemudahan dan keperluan asas seperti sistem pengairan dan sistem pencahayaan yang baik. Ini adalah bagi memastikan tanaman yang berkualiti dan sihat dapat dihasilkan.

PEMILIHAN TANAMAN

Pemilihan tanaman yang sesuai merupakan faktor yang amat penting dalam memastikan kejayaan pelaksanaan kebun komuniti bandar. Tanaman yang digalakkan untuk ditanam di sesebuah kebun komuniti bandar adalah seperti berikut:

- Tanaman makanan harian
- Tanaman kontan (*cash crop*) - hasil tanaman cepat dituai
- Mudah diselenggara

Tanaman jenis kekal dan bersaiz pepohon yang rendah atau pokok jenis palma adalah tidak dibenarkan.

Spesis tanaman yang mengeluarkan buah jenis (berry) dan bunga juga digalakkan untuk ditanam. Tumbuhan ini mempunyai madu (nektar) yang menarik kehadiran burung dan serangga pemangsa yang merupakan satu kaedah kawalan biologi untuk pengawalan perosak tanaman.

Kunyit (*Curcuma longa*)

Limau nipis (Citrus aurantifolia)

AMALAN PERTANIAN BAIK KEBUN KOMUNITI BANDAR

Contoh kebun komuniti di pusat pengajian tinggi

PENGGILIRAN TANAMAN

Penggiliran tanaman adalah digalakkan dalam pelaksanaan kebun komuniti bandar. Ia bertujuan membantu mengatasi masalah ketidakseimbangan nutrisi, kepadatan tanah, rumpai dan penyakit tanaman.

PENYIRAMAN TANAMAN

Penyiraman secara berjadual adalah amat perlu bagi memastikan tanaman sentiasa dalam keadaan subur. Sumber air yang digunakan hendaklah dipastikan bersih dan bebas daripada pencemaran. Salah satu langkah mesra alam dan penjimatan penggunaan sumber air dalam penyiraman adalah dengan menggunakan tuaian air hujan (*rain water harvesting*). Adalah digalakkan untuk membuat penuaian secara semulajadi dengan menyediakan kolam yang dapat menampung jumlah air yang banyak bagi tujuan penyiraman. Bagi bekalan air yang disimpan di kebun komuniti bandar, langkah-langkah keselamatan dan pencegahan seperti pembiakan nyamuk aedes perlu dilaksanakan.

Penyiraman boleh dilakukan secara manual atau menggunakan sistem pengairan bermotor seperti sistem pengairan titis (*drip system*) dan sistem pengairan renjis (*sprinkler system*). Sebagai langkah untuk mengurangkan penggunaan sumber air bagi penyiraman, penggunaan sungkupan adalah digalakkan.

PEMBAJAAN TANAMAN

Penggunaan baja organik adalah amat digalakkan di kebun komuniti bandar. Selain dapat membekalkan nutrien kepada tanaman, baja organik dapat memperbaiki struktur tanah serta memelihara alam sekitar.

Antara baja organik yang boleh dibuat sendiri oleh peserta kebun komuniti bandar adalah baja kompos. Bahan terbuang serta sisa kebun seperti potongan rumput, daun, jerami dan serbuk kayu boleh dijadikan baja kompos. Selain itu, sisa dapur seperti sayur-sayuran yang rosak, kulit buah-buahan, telur dan bawang boleh digunakan untuk membuat kompos.

Penggunaan baja organik daripada tinja haiwan mestilah yang telah terurai bagi mengelakkan pencemaran bau, risiko keracunan makanan dan ketidakselesaan orang awam. Tinja mestilah ditutup atau digaulkan dengan tanah bagi mengelakkan larian air permukaan (*water run-off*) ke dalam longkang, badan air atau premis rumah.

KAWALAN SERANGGA PEROSAK DAN PENYAKIT

Sebagai langkah kawalan serangga perosak dan penyakit kepada tanaman, adalah digalakkan untuk mengamalkan kaedah pekebunan organik (*organic farming*) dan pekebunan alami (*natural farming*) yang menggunakan bahan semulajadi atau alami. Penggunaan bio-pestisid daripada bahan tanaman seperti daun semambu dan bawang putih sebagai langkah pencegahan amat digalakkan.

Penggunaan racun kimia memberi kesan yang tidak baik kepada kesihatan dan mencemarkan alam sekitar. Oleh yang demikian, penggunaan racun serangga (*insecticide*), racun kulat (*fungicide*) dan racun rumpai (*herbicide*) adalah tidak digalakkan.

AKTIVITI SAMPINGAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

PENTERNAKAN HAIWAN RUMINAN

Kebun komuniti bandar kebiasaannya terletak berdekatan dengan perumahan awam. Bagi mengelakkan pencemaran bau dan kacau ganggu, penternakan haiwan ruminan (iaitu haiwan yang mempunyai empat bahagian perut dan kebiasaannya berkaki empat) seperti lembu dan kambing serta haiwan jenis burung seperti ayam dan itik adalah tidak dibenarkan tertakluk kepada syarat yang ditetapkan oleh PBT.

PENTERNAKAN IKAN

Penternakan ikan secara (free range) dalam kolam atau tasik semulajadi boleh dilakukan dengan syarat mengikut spesies yang dibenarkan dan pematuhan yang telah ditetapkan oleh Jabatan Perikanan. Rujuk (Larangan Import dan sebagainya bagi Ikan) (Pindaan) 2011.

Penternakan ikan menggunakan sistem akuaponik adalah dibenarkan bergantung kepada saiz tapak kebun komuniti bandar dengan syarat perlu dipastikan kawasan sentiasa bersih dan dijaga dengan rapi. Pembinaan kolam penternakan secara kekal adalah tidak dibenarkan.

PENTERNAKAN LEBAH

Penternakan lebah kelulut adalah dibenarkan dan mesti dikawal selia dengan rapi. Bagi penternakan lebah madu spesies (*Apis* sp.) tidak dibenarkan kerana lebah jenis ini boleh menyengat yang boleh membahayakan orang awam.

Penternakan lebah kelulut di kawasan kebun komuniti bandar

Kebun komuniti bandar hendaklah sentiasa diurus dan diselenggara dengan baik

Kebersihan dan Keselamatan Kebun Komuniti Bandar

KEBERSIHAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

Kebun komuniti bandar perlu dipastikan sentiasa diurus dan diselenggara dengan baik bagi mewujudkan persekitaran bersih dan selesa.

Adalah menjadi tanggungjawab peserta Kebun Komuniti Bandar untuk menjaga kebersihan kawasan Kebun Komuniti Bandar. Sampah sarap perlu dibersihkan, dikumpulkan dan dibuat pengasingan mengikut kaedah kitar semula. Bahan-bahan terbuang dan sisa kebun perlu diuraikan sebagai baja kompos manakala sampah dari material plastik dan kaca perlu diasingkan dan dibuang di tempat pembuangan sampah berpusat.

KESELAMATAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

Faktor keselamatan perlu diberikan penekanan khusus dalam pelaksanaan kebun komuniti bandar. Sebarang pembakaran secara terbuka untuk sisa-sisa kebun adalah tidak dibenarkan seperti mana yang dinyatakan dalam Perintah Larangan Pembakaran Terbuka dan Akta Kualiti Alam Sekitar 1974.

Selain itu, kecurian bahan dan peralatan perkebunan boleh dielakkan dengan menyimpan peralatan di dalam stor yang berkunci.

RISIKO KESELAMATAN AWAM

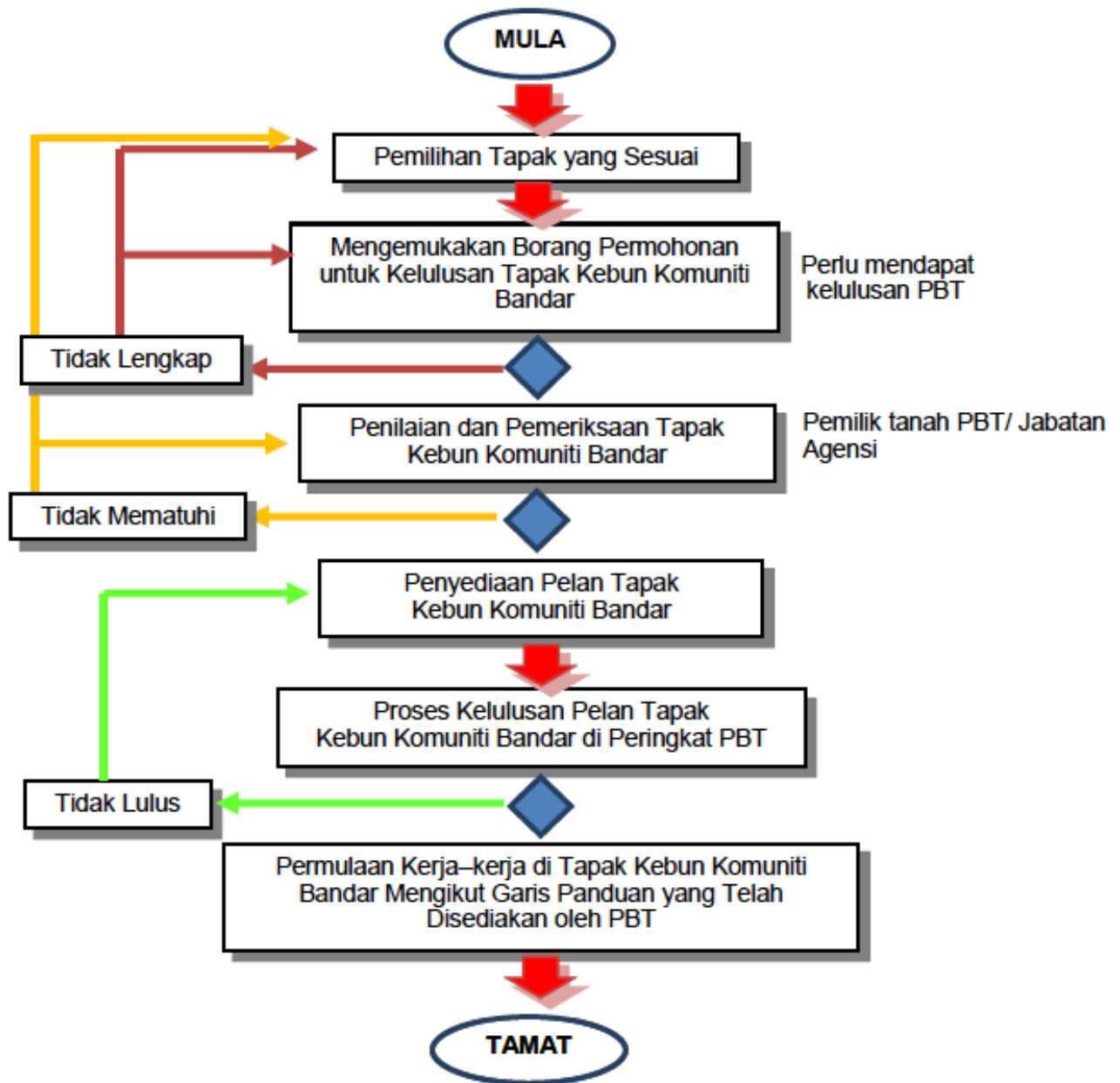
Komuniti perlu memastikan aktiviti penanaman di kebun komuniti bandar tidak menyebabkan risiko keselamatan awam, tidak mencemarkan alam sekitar dan tidak menimbulkan kacau ganggu kepada penduduk setempat.

Kebun-Kebun Bangsar, Kuala Lumpur

CARTA ALIR PELAKSANAAN KEBUN KOMUNITI BANDAR

Kebun-Kebun Bangsar, Kuala Lumpur

Hasil tuaian sayur-sayuran dan ulam-ulaman di Kebun-Kebun Bangsar, Kuala Lumpur

A wooden crate overflowing with fresh, vibrant vegetables. In the foreground, there are several bright red radishes with their white roots. Next to them are several ripe, red tomatoes, some still attached to their green stems. Behind the tomatoes are three large, orange carrots. To the right and in the background, there are various types of leafy greens, including spinach and lettuce, all appearing fresh and dewy. The crate is set against a dark, textured background.

**JENIS TANAMAN
KEBUN KOMUNITI
BANDAR**

TANAMAN MAKAN

Abelmoschus esculentus
Kacang Bendi

Allium fistulosum
Daun Bawang

Allium tuberosum
Kuai

Alpinia galanga
Lengkuas

Althernanthera sissou
Bayam Brazil

Amaranthus spp.
Bayam

Apium graveoleus
Daun Saderi

Brassica oleracea
Kobis Bulat

Brassica oleracea var. Alboglabra
Kailan

Brassica juncea
Sawi

Capsicum frutescens
Cili Padi

Capsicum annuum var.
Grassum
Cili Merah

Centella asiatica
Pegaga

Citrus aurantifolia
Limau Nipis

Citrus hystrix
Limau Purut

Citrus microcarpa
Limau Kasturi

Coriandrum sativum L.
Ketumbar

Cosmos caudatus
Ulam Raja

Cucumis sativus
Timun

Cucurbita moschata
Labu Manis

Curcuma domestica
Kunyit

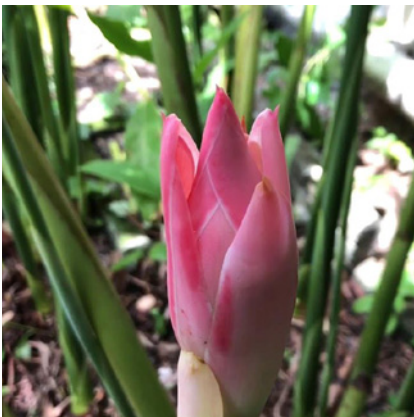
Cymbopogon citratus
Serai Makan

Cymbopogon nardus
Serai Wangi

Daucus carota subsp. Sativus
Lobak Merah

Etlingera elatior
Bunga Kantan

Fortunella polyandra
Limau Pagar

Hibiscus sabdariffa
Rosel

Ipomoea batatas
Ubi Keledek

Ipomoea reptans
Kangkung

Kaempferia galanga
Cekur

Lagenaria siceraria
Labu Air

Lactuca sativa
Salad

Luffa acutangula
Petola

Mentha arvensis
Pudina

Momordica charantia
Peria

Murraya koenigii
Daun Kari

Ocimum basilicum
Selasih Hijau / Kemangi

Ocimum sp.
Selasih Hitam

Oenanthe javanica
Selom / Water Celery

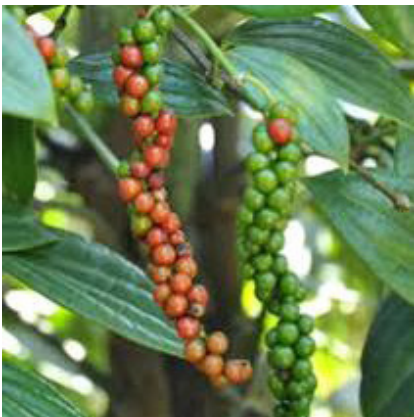
Pandanus adarus
Pandan Wangi

Phaseolus vulgaris
Kacang Buncis

Phaeomeria imperialis
Kantan Putih

Piper nigrum
Lada Hitam

Piper sarmentosum
Kaduk

Polygonum minus
Kesum

Pophocarpus tetraganlobus
Kacang Botol

Raphanus sativus var.
longipinnatus
Lobak Putih

Solanum ferox
Terung Bulu

Solanum lycopersicum
Tomato

Solanum melongena
Terung

Solanum torvum
Terung Pipit

Vigna unguiculata ssp.
Sesquipedalis
Kacang Panjang

Zingiber officinale
Halia

Zea mays
Jagung

TANAMAN HERBA & TANAMAN RENEK

Allomorphia malaccensis
Lidah Buaya

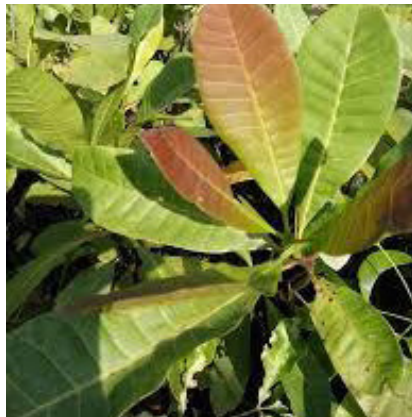
Andrographis paniculata
Hempedu Bumi

Anethum graveolens
Adas Manis

Clitoria ternatea
Bunga Telang

Euodia ridlevi
Tenggek Burung

Ficus deltoidea
Mas Cotek / Telinga Kera

Gendarussa vulgaris
Gandarusa Hijau

Cynura procumbens
Sambung Nyawa Merah

Hibiscus rosa-sinensis
Bunga Raya

Jasminum sambac
Melur

Orthosiphon stamineus
Misai Kucing Putih

Phyllanthus niruri
Dukung Anak

Plantago major
Ekor Anjing

Plectranthus amboinensis
Bangun-Bangun

Pogostemon cablin
Nilam Pandan Patchouli

Rosmarinus officinalis
Rosemary

Stevia rebaudiana
Stevia

Tacca Integrifolia
Belimbing tanah

PENAUNG

YB DATUK HJH ZURAIDA
BINTI KAMARUDDIN
MENTERI

PENASIHAT

DATUK ZAINAL ABIDIN
BIN ABU HASSAN
KETUA SETIAUSAHA

DATUK DR MARY WONG LAI LIN
TIMBALAN KETUA SETIAUSAHA
(DASAR DAN PEMBANGUNAN)

BAHAGIAN DASAR DAN INSPEKTORAT — KPKT

DR. SITI MUHAZA BINTI
SHEIKH ZAINAL
SUB (DASAR 1)

NOR AKMAR BINTI ABDUL
KARIM
TIMB. SUB (DASAR 1) 1

DR. PUSHPA BINTI
AL BAKRI DEVADASON
KPSUK (DASAR 1) 2

NURUL HIDA BINTI RAMLI
PSUK (DASAR 1) 2

MUHD MUKHRIS BIN MOHD
MUFTARIDI
PSU (DASAR 1) 2

KETUA EDITOR — JABATAN LANDSKAP NEGARA

ROTINA BINTI MOHD DAIK
KETUA PENGARAH
JABATAN LANDSKAP NEGARA

PENOLONG KETUA EDITOR

MEOR SAADON SOFIAN BIN
MIOR RAZALI
TIMB. KETUA PENGARAH
(DASAR)

DR MAZIFAH BINTI SIMIS
PENGARAH BHG. DASAR DAN
PENGURUSAN KORPORAT

MANSOR BIN MOHAMAD
PENGARAH BHG.
PENYELIDIKAN DAN
PEMULIHARAAN

SAIFUDDIN BIN MOHD ALI
PENGARAH BHG.
PROMOSI DAN INDUSTRI
LANDSKAP

EDITOR

INTAN MAISARAH BINTI RAZALI
PENOLONG PENGARAH
BHG. PROMOSI DAN INDUSTRI
LANDSKAP

PENULISAN DAN REKABENTUK LANDSKAP

NOOR FADILAH BINTI YUSOP @ OTHMAN
MOHD FAIZAL BIN NASHAHAR
ZULAZMI BIN MAMAT
HANIZAN BINTI KAMIL
NORALEZA BINTI AHMAD
RAJA SHARUL ISKANDAR BIN RAJA ARIS

Setinggi-tinggi Penghargaan dan Terima Kasih

Ahli Sesi Libat Urus Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan bersama

Kementerian Pertanian dan Industri Makanan

Lembaga Lebuhraya Malaysia

Prasarana Malaysia Berhad

Dewan Bandaraya Kuala Lumpur

Majlis Bandaraya Petaling Jaya

Jabatan Landskap Negara

Jabatan Bomba dan Penyelamat Malaysia

PLANMalaysia

Jabatan Pengurusan Sisa Pepejal Negara

Jabatan Perumahan Negara

*Bahagian Dasar dan Inspektorat,
Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan*

*Bahagian Kesejahteraan Bandar,
Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan*

*Unit Komunikasi dan Korporat,
Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan*

*Pejabat Sekretariat Muafakat Komuniti (PSMK),
Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan*

Yayasan Hijau

Seeds Malaysia

Persatuan Lestari Alam

www.kpkt.gov.my

KPKT

KPKT

KPKT MALAYSIA

pro@kpkt.gov.my

03-8891 5557

03-8000 8000

KPKT Malaysia

© Hak Cipta Terpelihara.

Dasar Kebun Komuniti Bandar, Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan. Tidak dibenarkan mengeluarkan mana-mana bahagian isi kandungan buku ini dalam apa jua bentuk dan dengan apa cara pun sama ada secara elektronik, fotokopi, mekanik, rakaman atau lain-lain sebelum mendapat izin bertulis dari Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan.

© All rights reserved

Dasar Kebun Komuniti Bandar, Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan. Reproduction of all or any part of this publication via electronic, mechanical, recording or other medium is strictly prohibited without written consent from the Ministry of Housing and Local Government.

DITERBITKAN OLEH/PUBLISHED BY:
KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN
(MINISTRY OF HOUSING AND LOCAL GOVERNMENT)

Perpustakaan Negara Malaysia Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan
DASAR KEBUN KOMUNITI BANDAR KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN
KERAJAAN TEMPATAN.

ISBN 978-967-25500-0-6 (hardback)

1. Urban gardening--Government policy--Malaysia.
2. Urban gardens--Government policy--Malaysia.
3. Community gardens--Malaysia.
4. Government publications--Malaysia.

I. Malaysia. Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan. Jabatan Landskap Negara.
635.091732

DICETAK DI MALAYSIA
PRINTED IN MALAYSIA

JABATAN LANDSKAP NEGARA
Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan

Aras 10, Blok F10, Kompleks Bangunan Kerajaan Parcel F, Presint 1,
Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan,
62000 Wilayah Persekutuan Putrajaya

(603) 8091 0500

(603) 8091 0670

www.jln.gov.my

kpjln@jln.gov.my

@JabatanLandskapNegara

@LandskapNegara

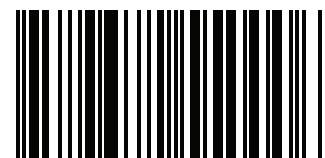
landskapnegara

LandskapNegara

ISBN 978-967-25500-0-6

9 78 967 25500 006

Imbas untuk akses
buku secara dalam talian